

FRAGMENTTEJA KOTI-MAISESTA RADIO- JA TV-HISTORIASTA

Jouni Keskinen

Jarmo Viljakainen: Radiomonopolista kanavatulvaan. Poimintoja Suomen radio- ja televisiotoiminnan vaiheista. Edita 2004. s. 207.

Kattavaa *Yleisradion historiaa* lukuun ottamatta Suomesta on puuttunut sähköisen viestinnän historian yleisesitys. Myös kaupallinen ja paikallinen radio- ja TV-toiminta ansaitsivat jo omat historiansa, nyt kun paikallisradioista on jo pitkälti siirrytty ketjuuntuneisiin formaattiradioihin. Ilmeisesti näitä aukkoja on Edita lähtenyt täyttämään Jarmo Viljakaisen kirjalla Radiomonopolista kanavatulvaan. Yritys jää kuitenkin varsin vaatimattomaksi.

Kirjan alaotsikkona on Poimintoja Suomen radio- ja televisiotoiminnan vaiheista, ja niitä kirja todellakin sisältää. Poimintoja, otteita, lyhyitä erillisiä kappaleita Suomen sähköisen median historiasta, jotka on järjestetty kronologiseen järjestykseen. Jokainen poiminta on merkitty omalla ”pallukallaan”, niin että kirjaa lukiessa tuntee toisinaan lukevansa tavallista pidempiä ranskalaisia viivoja, kuin jonkun muun tekemiä muistiinpanoja. Ilmeisesti nämä poiminnat on myös tarkoitettu luettaviksi omina kappaleinaan, sillä ne käsittelevät yleensä vain yhden asian kerrallaan ja tarvittaessa sisältävät myös hieman vanhan kertausta. Tapahtumat seuraavat poiminnoissa toisiaan, mutta niiden

syy- ja seuraussuhteita on välillä vaikea hahmottaa. Pirstaloitumista on yritetty välttää liittämällä päälukujen alkuun lyhyet yhteenvedot lukujen sisällöstä ja sinänsä turhat ja irralliset referoinnit Suomen poliittisesta historiasta ko. ajanjaksona. Kirjan loppuun on koottu vielä erillinen kronologia radio- ja televisiotoiminnan vaiheista Suomessa.

Liikkeelle lähdetään Popovin vuoden 1900 kipinälähetinkokeiluista Kotkassa ja tästä edetään aina Yleisradion viimeisimpään radiokanavaudistukseen vuonna 2003. Kirjaa lukiessa tulee kuitenkin pian pohtineeksi kenelle se on tarkoitettu? Kirjan poiminnat kyllä käsittävät varsin kattavasti pääpiirteet Suomen radio- ja TV-historiasta, mutta kuitenkin niin lyhyesti ja irrallaan kontekstistaan että pääasialliseksi lähdeoteeksi Radiomonopolista kanavatulvaan käy huonosti. Kirja kelpaisi ehkä quick reference -tyyppiseksi hakuteokseksi, jonka avulla voisi lähteä tarkemmin tutustumaan sähköisen viestinnän historiaan, mutta tähän tarkoitukseen sen lähdeluettelo on kovin vaatimaton. Kunnollinen lähdeluettelo ajanjaksoa koskevasta lähteistöstä päälukujen lopussa olisi voinut parantaa kirjan käyttökelpoisuutta. Nyt esimerkiksi kaikki internet-lähteet on kirjan lähdeluettelossa kuitattu merkinnällä: ”Tekstissä mainittujen radio- ja TV-yhtiöiden ja muiden yhteisöjen internet-sivut ja muu tiedotusaineisto”.

Kirjan näkökulma on varsin virkamiesmäinen viestintäpolitiikan ja lainsäädännön näkökulma. Radion tai TV:n sosiaalisia vaikutuksia ei kirjassa käsitellä ja teknistä kehitystäkin lähinnä vain silloin kun sillä oli vaikutusta viestintäpolitiikkaan. Viljakaiselle sähköisen viestinnän historia Suomessa on taistelua kaupallisen, kilpaillun radio- ja TV-toiminnan sekä valtion monopolin Yleisradion välillä. Tätä kuvaa jo kirjan jäsentelykin viiteen ajanjaksoon: ensimmäiseen kilpailun kauteen (1919–1934), ensimmäiseen monopolin kauteen (1934–1954), toiseen kilpailun kauteen (1955–1964), toiseen monopolin

kauteen (1965–1974) ja kolmanteen kilpailun kauteen (1975–). Viestintäpolitiikassa valtion monopoli sai kannatusta vasemmistosta ja keskustasta, kun taas oppositiossa ollut Kokoomus kannatti sähköisen viestinnän vähittäistä avaamista kilpailulle.

Näkökulmasta seuraa myös kirjan toinen selvä heikkous. Kun kirja seuraa pitkälti valtakunnantason viestintäpoliittista kamppailua, jää siitä puuttumaan toinen sähköisen viestinnän historiassa olennainen vastinpari. Nimittäin asetelma paikallinen–valtakunnallinen. Sekä Suomen radio- että TV-toiminnan alkuaikoina keskeinen pioneerityö tapahtui nimenomaan paikallisella tasolla. Valtakunnallinen viestintäpolitiikka ei riitä selittämään vaikkapa sitä, miksi vasemmistolaisessa työläiskaupungissa Tampereella sekä paikallinen radiotoiminta 1920-luvun puolivälissä että kaupallinen TV-toiminta 1960-luvun alussa (Tam-/Tesvisio) saivat Suomessa vahvimman jalansijan. Osin tä-

män paikallisen pioneerityön tuloksena TV2 sijaitsee yhä Tohlopissa.

Paikallisradioliiton toimitusjohtajana vuosina 1984–1988 toimineelta Viljakaiselta olisi voinut odottaa myös omaa näkemystä paikallisradioiden noususta ja tuhosta 1980–1990-luvuilla. Sen sijaan että hän olisi pohtinut paikallisen ja valtakunnallisen suhdetta 1990-luvun radiopolitiikassa ja vaikkapa valtakunnallisen mainosradion, Radio Novan, perustamisen vaikutusta paikallisradiokenttään, kirjoittaja tyytyy vain toteamaan radiotoiminnan Suomessa 1980- ja 1990-luvuilla hajaantuneen.

Viljakainen kyllä kirjoittaa paikallisradioiden muuttumisen ulkomaalaisomisteisiksi ohjelmavirtaa lähettäväksi formaattiketjuiksi olleen dramaattisen ja kyseenalaistaa näin tapahtuneen radiokentän väitetyt monipuolistumisen. Hän ei kuitenkaan näytä enää 1990-luvulla antavan viestintäpolitiikalle suurempaa roolia tässä kehityksessä, vaan toteaa vain sähköisen viestinnän kehityksen Suomessa seuranneen kansainvälisiä kehityssuuntia.

Niinpä kirjan loppuluvun yhteenvedo tuntuu vähintäänkin ristiriitaiselta. Siinä kirjoittaja ensin muistuttaa oikeiston 1950-luvulta alkaneesta taistelusta valtion radiomonopolia vastaan, jonka huipentumana syntyi Suomen nykyinen monipuolinen sähköisen median kenttä. Tästä kuitenkin edetään voivottelemaan sähköisen viestinnän viihteellistymistä ja todetaan Yleisradion nykyisin lähes yksin vastaavan sähköisen viestinnän monipuolisuudesta Suomessa!

Kirjoittaja on filosofian maisteri ja työskentelee suunnittelijana Tampereen yliopiston historiatieteen laitoksella.